

TANÍTÓK LAPJA

TANÜGYI ÉS GAZDASÁGI UJSÁG

ELŐFIZETÉSI ÁRAK:

Egész évre 160 L, Félévre 80 L,
Negyedévre 40 L.
■■■■■ Egyes szám ára 7 Leu. ■■■■■

Felelős szerkesztő és kiadó:
BYERKES MIHÁLY

Szerkesztőség és kiadóhivatal:
Str. Mihalu Ulteaz (Király-u.) 3.
Megjelenik két hetenként.
Hirdetések díja soronkénti 6 Leu.

Az alapítvány munkája.

Azok közül, akik a mindennapi élet zajgó zsvivásárán szedik a százezreket, kevesen gondolnak arra, ami őket e kincsek megszerzéséhez juttatja: a tudás nagy erejére. Széles mederben el vannak foglalva életük üzleti részével, s ritkán akad közöttük kiemelkedő egyéniség, aki nemzete jövő fennállásáért, fiainak boldogulásáért, olyan áldozatot tudna hozni, amely a törekvés fényes utját jelöli és az állított idealoknak, realizáló eszközeit kézbeadja.

E ritka üstökösök közé tartozik a román nemzet egyik kimagasló férfia: *Gojdu (Gozsdu) Emanuel*, volt főispán, később budapesti kuriai bíró; aki macedó-román családból származott és Bihar-megyében egyik gör. kel. lelkésznek volt a fia. A tudás hatalmát, nemzet fenntartó erejét lelkében mélyen átérezvén, tekintélyes vagyonából nagy alapítványt tett: a román ifjak egyetemi tanulmányai segélyezése céljára.

Az alapítvány egy része állandóan magát a tőkét növeli s így az alapítvány, bölcs kezelésével, oly hatalmas összeggé növekedett, hogy, amíg 1871-ben csak négy ösztöndíjat lehetett a kamatokból szétosztani, 1914-ben már 200 ösztöndíj jutott a gör. kel. vallású főiskolai hallgatók segélyezése céljára. Így a szegény sorsu román egyetemi hallgatók igen nagy része, már ezen időponttól, tehát a háboru alatt és azután is, a Gojdu-alapítvány segélyezésével tanult és tanul.

Az alapítvány ma 8 budapesti több emeletes bérpalotából és igen értékes részvénytársasági részvényekből áll, s így alaptőkéje több, mint harmincmillió leura emelkedett.

Az alapítvány kezelését kör. keleti főpapkából és előkelő polgári állásu román egyé-

nekből álló bizottság kezeli. A magyar kormány és román delegáció között létrejött egyezmény szerint úgy a Magyarország területén maradt, mint a Jugoszláviához és Romániához szakadt országrészekben lakó román ifjak egyaránt részesednek, számarányaiknak megfelelően az alapítvány kamataiban. A bizottság elnöke Balan Miklós erdélyi gör. kel. érsekmetropolita, aki most azt tervezi, hogy Kolozsváron és Bukarestben, mint egyetemi városokban, az alapítvány kamatainak egy részéből diákinternátusokat létesít; a másik részét pedig ösztöndíjakképen osztják ki.

A Gojdu-féle alapítvány a volt Magyarországon és a mai Romániában a legnagyobb, amelynek óriási befolyása volt a román intelligencia az intellektuelek kialakulására. S ha számbavesszük, hogy ezen hatalmas tőke a szellemi élet kifejlődésének biztosítója és az *Astra*, a kulturális és nationalis irányzat állandó kijelölője, a faji idealok termelője s így vezetik a románok vérlüktetését: nemes irigységessel kell tekintsünk azon alkotásokra, nemzeti behatásokra, amelyek ezek nyomában fakadnak és szemünk előtt nagy értékekké növekednek.

Tudatában annak, hogy a *Gojdu-féle* alapítvány sem egyszerre lett háromszázmillió, hanem csermelyképpen indult fejlődő útjára; az *Astra* sem volt mindig a mai nagy méretű kulturegyesület: hangoztatjuk, hogy e két létesítmény magas eredményeiből példát véve, minden helységben, mindenik iskolával kapcsolatosan állandóan neveljük az alapítványi *áldozatkészség* szellemét; a testületek, intézményekbe való tömörülés és együttes munkálkodás célirányzatát. E célirányzat kimondott fenséges programja: keresni, kutatni mindenhol a tehetségeket, azokat az alapítványok anyagi támogatása mellett, különböző megnyilvánulásuk

szerint előkészíteni a továbbfejlődésre; és szolgálni állandóan a közösség szellemi nagy érdekeit.

Szilárd erkölcsi érzettel, gazdag szellemi tárházzal felnevelt ifjúság: az ország gerincét képezi, amely meg nem rendül a vészek idején; el nem tántorodik az alkalom csábításai alatt, de mindig dicsőséges helytállást hoz ténykedéseivel a maga, faja és országa számára.

Ebben az irányban látjuk az alapítványoknak és a kapcsolatos népművelési szervezetnek, jövőbeli munkáját.

Gyerkes Mihály.

A néprajzi tudományok tárgya és felosztása.

Irta: Oroz Endre.

Mielőtt a néprajzi tárgyak gyűjtéséhez fogunk, ezt megelőzőleg főbb vonalakban foglalkoznunk kell a néprajzi tudományok anyagával és annak speciális felosztásával. A tágabb értelemben vett néptan vagy ethnologia keretében ugyanis igen különböző tudományterületek foglalnak helyet, amelyeknek mindenike más és más szempontból mind magát az embert tanulmányozza. Az ember társas életre lévén teremtve, mindig legjobban érdekelték magának az embernek életjelenségei. Sorsának természettől nyert irányítása jelentkezik abban, hogy önkénytelenül ösztönszerűleg törtet az emberiség a tökéletesedés végcélja felé, melynek egyik alapköve: Ismerd meg tenmagadat! Az igazi emberi méltóságnak, mint a teremtés koronájának ez lehet egyik magasabb elve, melyről Herman Ottó a magyar néprajz örök emlékeztető atyamestere mondta: »Az igazi önismeret megismerésének becsé előtt a legbölcsebb elme is leborul.«

Az ethnológiának, mint összefoglaló tudománynak a következő segédtudományok állanak rendelkezésére:

1. *Az embertan (anthropologia)*, mely úgy az ősi, kihalt, mint az élő embert különálló természeti lényként, természetrajzi szempontból vizsgálja; az emberi testnek faji különbségeit nézi, főleg a haj, szemek, bőr színe és a csontváz sajátosságaira való tekintettel. Kiválóan fontos ága a koponyatan (kranologia).

2. *Az ősembertan (praehistoria)* a történelem előtti ember mindennemű hagyatékának, u. m. csontvázának, lakóhelyének, eszközeinek, edényeinek, konyahulladékainak stb. összegyűjtésével és tanulmányozásával foglalkozik. Erdélyre nézve igen fontos tudományterület ez, mert a Maros, Olt és a Szamosok völgyei már az ősidők népvándorlásának és népmozgalmainak

valóságos országutjai lévén, a hegyek platóin és terrassain, a folyó- és patakmenti dombokon, tópartokon, barlangokban és sziklahasadékokban Erdély minden részében tömegtelen sok őskori régiség található, melyeknek összegyűjtésében Erdély fiai vezető szerepet vittek a világfelfordulás előtti Magyarország kulturális munkájában.

3. *A régészet (archaeologia)* a Kr. szül. utáni népek tárgyi emlékeit kutatja, a melyek a néprajzi tárgyak fejlődésének vizsgálatánál értékes segítségül szolgálhatnak az ethnografusnak.

4. *A nyelvészet (lingvistika)*, mely a nyelvek összehasonlítása révén azok keletkezésését, fejlődését igyekszik megállapítani és rokonságuk szerint rendezni és osztályozni.

5. *A tárgyi néprajz (ethnografia)* célja összegyűjteni a nép lakására, ruházatára, táplálkozására, foglalkozására, művészetére, szokásaira babonáira szükséges tárgyakat, szóval minden olyan holmit, amit a nép önmaga készít magának, akár szükségleteinek kielégítése végett, akár szépérzékéből fakadó lelki gyönyörűségére. E meghatározás keretébe illeszthető tehát minden népies vonatkozású tárgy, amely úgy a jelenkori, mint a közelmúlt idők népi életének anyagi kulturáját bemutatni és művelődési állapotának fokozatát illusztrálni alkalmas lehet. Erdélyi magyar és székely népelemlékek ezen anyagi kulturavagyonát kell megőriznünk a végleges elkallódástól, amelyeknek gyűjtő buzgalmunk által megmentett nemzeti becsé minden letűnt nappal emelkedik s jelentőségük hatványozott értékét csak a jövőben fogja teljes mértékben méltányolni tudni.

6. *A falklore* az ethnológiának egyik legfontosabb segédtudománya; szűkebb értelemben tartalmazza a népléleknek primitív szóbeli hagyományaihoz kötött alkotásait és a lelki életnek egyéb szellemi megnyilatkozásait.

A falklore fogalma alá vehetők: a népköltészet, keresztelési és lakodalmi mondókák, halotti bucsuztatók, köszöntő versek, közmondások, tájszólások, adomák, mondák, mesék, gunyversek, csufnevek, népdalok, táncdalok, táncszók, regös énekek, vallásos színjátékok, (mysteriumok), helynevek, határelnevezések, néphagyományok, babonaságok, kuruzslás, varázslat, népies játékok és egyes népszokások.

Teljesség kedvéért felemlítem még az anthropogeografiát (emberi földrajz), a demografiát (népiesség statisztika) és a kulturhistoriát (művelődéstörténelem), mint a tágabb értelemben vett ethnológiának, vagyis az összehasonlító néptannak becses adalékokat szolgáltató segédtudományait. Mindezekből benünket ez alkalommal főleg a tárgyi néprajz érdekel nemcsak a rohamosan pusztuló anyagi kulturavagyonnak nagyon fontos nemzeti missziót képező tudományos megmentése, hanem a *tanítás szolgáltatásában felbecsülhetetlen hasznót jelentő iskolai szemléltetési eszközök gyűjteményének összeállítása szempontjából is.* Pedig mi lehet szebb és felemelőbb a gyermek nemzeti öntudata fejlesztésére, tanulásosabb és gondolkodásra készítetebb,

mint faja, rokonsága és családja — foglalkozási ágak szerint is oly változatos — néprajzi ereklényeinek művelődés történelmi tényezőkként való megbecsülése. Mert elvitázhatatlan tény az, hogy egy vidéknek minél tartalmasabb és változatosabb néprajzi gyűjteménye, az egyúttal az illető területnek legtanulságosabb művelődéstörténelmi muzeumául is tekinthető. Alkossunk tehát minél több ilyen kis, helyi muzeumot. Legjobb lenne, ha minden iskola a saját faluja néprajzi kincseit mentené meg a pusztulástól. A feladat nem terhes és nem unalmas, sőt a szellemi foglalkozás fokozásának egyik legalkalmasabb rugója. Különösen hangsúlyozom, hogy az iskolás gyermekek hihetetlen ambícióval segédkeznek a néprajzi tárgyak felkutatásában, gyűjtésében s azok elnevezése, rendeltetése és használati módja adatainak megállapításában; semmi pénzért sem pótolható tehát az a segítség, amit a tanuló ifjúsági gárda ebben a kulturmunkában képvisel. A tárgyak folytonos szaporulatával egyenes arányban fokozódik a gyűjtési munka öröme és készsége, ezért mondja egyik művében a német költők fejedelme, Goethe: »Glücklich sind die Sammler,« boldogok a gyűjtők. Élvezzük tehát minél többen e boldogságot annál is inkább, mert ezáltal nem csak örömet szerzünk magunknak, hanem közvetlen népnevelésre hivatottságunk munkájában az életküzdelmünk helyes vezetéséhez szükséges néprajzi ismeretekkel is fel kell magunkat fejevveznünk.

(Folyt. köv.)

„Jocuri școlare“ — „Iskolai játékok“

Az odorheui kulturkör 1924. ápr. 29-én tartott ülésén ismertette Kovácsné Szilágyi E. tanítónő.

Păcală vezérfelügyelő ur iskolalátogatása alkalmával tett ama megjegyzéséből kiindulva, hogy tanítsuk növendékeinket román játékokra és dalokra, mert játszva és dalolva észrevétlenül gyakorolják nem román növendékeink a nyelvet, időszerűnek tartottam — habár csak röviden — ismertetni a »Cartea Românească« kiadásában megjelent: »Jocuri școlare« »Iskolai játékok« című könyvet, melyben Soltuz Constantin jași-i gyakorlóiskolai tanító gyűjtötte össze a román játékokat.

Előszavában Todicescu jași-i képzőintézeti igazgató méltatja azt a nagy szolgálatot, melyet szerző művének kiadásával a tanügynek tett, rendelkezésére adva az óvónőknek, tanítóknak, nevelőknek 110 román játék gyűjteményét, a melyeknek módszeres és tervszerű betanításával úgy a gyermekek testi, mint szellemi fejlődését előmozdíthatjuk, ítélőképességét, gondolkodását élesíthetjük s a tanulásban kifáradt szervezetüket felüdíthetjük.

Bevezetésében szerző a játékot, mint a gyermekkor komoly munkáját s az életre előkészítő gyakorlatot mutatja be, nevelési szempontból fejtegeti a játék fizikai és lélektani hatását a gyermek testi és szellemi erőinek és tehetségeinek fejlődésére. Majd utasítást ad a játékok módszeres tanítására.

Fejtegeti, hogy a játék és testgyakorlat mily szoros összefüggésben van az énekkel, a kettő együtt felüldíti a kedélyt és hathatósan fejleszti a gyermek ritmikái és szépérzékét. A tanteremben és szabadban végezhető tornagyakorlatokat csoportosítja a légzőszervek, kezek, karok, fej, lábak és törzs izmainak gyakorlását célzó mozgásokra. Azután 2 rimes [mondókát ismertet, amelyekkel a játszó kisorsolhatják, hogy ki legyen a fogó, a játék kezdője, a vezér stb. E 2 monódóka a következő:

I.	II.
U-na ma-ra	A-la
Do-ua pa-ra,	Ba-la
Trei ru-ga,	Por-to-ca-la,
Bu-tu-ru ga,	Eși bă-di-ță,
So-lo-mon,	La por-ti-ță,
Cio-co-don,	Că teaș-teap-tă Ta-li-on,
Ciu-gu-li-ța,	Ta-li-on fe-cior de domn;
Po-do-ghi-ța,	Cu ti-chie
Jur,	De frân-ghie,
Clanț.	Cu pa-nă de cio-câr-li-e,
	Cu că-ru-ța Ra-du-lui
	Cu bi-ciul cum-na-tu-lui
	In mij-lo-cul șa-tu-lui.
	Clanț zbanț do-ro-banț
	Cioc, boc, treci la loc.

Akire az utolsó szótag esik, az a fogó stb. vagy ha úgy tetszik a játszóknak, kiáll, mindaddig míg utoljára egy marad s az lesz a fogó.

Azután a zálogokról s azok kiváltásáról szól, majd áttér a játékok ismertetésére, csoportosítva azok általános testi ügyességet fejlesztő és speciális tehetségeket fejlesztő játékokra. Előbbiekhez sorozván az értelmi, mozgó és lélektani, utóbbiakhoz a harci, vadász, társadalmi és utánzó játékokat. Az általános testi ügyességet fejlesztő játékok során ismertet 6 szembekötősdit. Minthogy minket a nyelvtanítás szempontjából inkább csak azok érdekelnek, melyeknél a beszéd gyakorlására a növendékeknek több alkalma nyílik, azért részletesebben csak azokat ismertetem. Ilyen pl. a szembekötősdiek közül »Baba oarbă« »Vak néne.« A játszó kör formálnak, közből áll a bekötött szemű »vak néne«. A játszó egyiké s a vak néne közt a következő párbeszéd után: »Ce ai mâncaț aseară? — Pâine cu papară. — Dar alaităseară? — Pâine cu masline. — Ia-te după mine!« — a vak néne igyekszik egyet a körből elfogni, természetesen akihez közeledik, leguggol, hátrahúzódik stb. Egy másik is megszólítja: Babă-oarbă unde ai mas? — Pe cuptor. — Da, ce-ți ai ars? — O mâncă de cococ. — Dă-te 'ncoace în joc! Variálni lehet úgy is, hogy egy néhányszor körbe forognak a játszó, mialatt baba-oarbă ezt énekli:

Baba, baba-oarbă	} ism.
Unde-mi este roaba?	
Brațele-mi să 'ntind	
Roaba s'o cuprind.	

Ha aztán a vak néne egyet elfogott, ki kell találnia, hogy ki az. Megtapogatja, mondhat neki egy mondatot, hogy azt ismétlje s ha a hangjáról kitalálja, hogy ki az, ő beáll a körbe s a másik lesz a vak néne.

Azután 39 labda és fogós játék következik, mind igen érdekesek és ügyesítők, de minthogy kevés a párbeszéd köztük, részletesebb ismertetésükre nem térnek ki. Majd egy néhány olyan játék következik, melyeket télen a tanteremben is játszathatunk, igaz ugyan, hogy ezekben sem sok a párbeszéd, de érdekesek, üdítők. Ilyen pl. a „bum”. A játék vezetője kimondja pl. hogy a 2-öt nem szabad kimondani, hanem helyette azt kell mondani: bum. Most elkezdének számlálni a játszók rendre: unu, akire a kettő esik, azt mondja »bum« azután trei, patru, . . . zece, unsprezece, bumsprezece, . . . bumzeci, bumzeci și unu, bumzeci și bum, stb. Aki belevét, zálogot ad. Változatossá tesszük azáltal, hogy ha az ismert számsort végigmondták, más számot jelölünk meg tiltottnak. Sikerral játszathatjuk a »Silabele« szótagjátékot. A játszók körbe állnak vagy sorba ülnek. Egyik a kör közepén vagy a sorral szembe áll. Labdát vagy összecsomózott zsebkendőt tart a kezben s azt egyiknek odadobja, miközben egy 2-tagu szó első tagját mondja, pl. *ma* aki kifogja, köteles egy olyan tagot hozzámondani, amellyel együtt értelmes szó lesz belőle pl. *să* vagy *mă* (ma-să, ma-mă) s e közben visszadobja. A tanult szavakat így játszva gyakorolhatják. Kezdetben s kisebb gyermekeknél lehet a tanító is a játék vezetője. Ugyancsak a tanító vezetheti a »Pasărea zboară« »repül, repül« játékot is. A gyermekek a padban ülve 2 mutató ujjukkal ütögetik a padot. A játék vezetője kérdi: Pasărea zboară? Zboară felelik a gyermekek s jobb kezüket felemelik. Rața zboară? Zboară. Barza zboară? Zboară. Varza zboară? — Nu zboară kellene hogy mondják, de néhányan belevétnék s a többiek ezen mulatnak. Nagyon jók, de már több nyelvtudást igényelnek a Portret (arckép), Invinuitul la judecată (vádolt a bíróság előtt) és Omonimele (2 jelentőségű szók kitalálása) pl. corn, broască, leu, capră.

Ezek után körjátékok, háborusdi, 30 vadászbáték következik, melyek közül hosszabb párbeszéd van a kottló és a kánya c. játékban: De-a pui-a gaia. Egyik játsszó a kánya, vesszővel úgy tesz mintha ásna. Egy másik a kottló, mögötte sorban a csirkék. Kerülgeti a kányát miközben ezt énekli: »De trei ori cu puii mei, nici aiștea nu-s ai mei.« Majd megáll s megszólítván a kányát a következő párbeszéd foly le köztük: Ce faci acolo? — Sap o groapă. — Dar în groapă ce ai să faci? — Am să fac focul. — Dar cu focul ce-ai să faci? — Să fierb apă. — Dar cu apă ce-ai să faci? — Să opăresc un pui de-al tău. — Ba, de-al-tău! — Erre a kánya átadja vesszőjét a kottlónak, az elhajtja messzire, a kánya érte fut s e közben a kottló csirkéivel kerülgeti azt a gödröt amit a kánya ásott s ezt éneklik: Trei trei colăcei, pân' ce vine gaia cu țigaia. A kánya visszatérve azon igyekszik, hogy egy csirkét elfogjon, a kottló védi őket. Az elfogott csirkét félreál-

lítja a kánya, megette. Közbe, ha kifáradnak, — ha a kottló ügyes — szembeállnak.

Kánya: Hai, că ți-oi mânca un pușor!

Kottló: Hai, că ți-oi scoate un ochișor!

Ba eu!

Ba eu ție!

Ba eu unul de al tău!

Ba eu unul de al tău!

S aztán ismét igyekszik a kánya csirkét fogni.

Egyik változata ennek a róka s a ludak.

A lud így biztatja a pipéket: »Scâlțați-vă scâlțați-vă, bobocilor! Vulpoii nu este acasă, S'a dus la pădure. Să aducă aripi pentru jupâneasa vulpe.« Majd szembefordul a rókával s megszólítja: Buna ziua, Vulpe! — Mulțumesc cumotre! felel a róka. Cum este vremea? kérdi a lud, mire a róka: Vremea este frumoasă, Ha, ha, vremea este frumoasă pentru mine! kiáltással igyekszik egy pipét elfogni, éppen mint a kottló és kányánál.

A helységnevek gyakorlására jó a postajáték. A játszók egy-egy helységnevet választanak maguknak. Poșta pleacă la București, akit Bucureștenek hívnak tovább mondja, poșta pleacă la Brașov, stb. Lehet ezt úgy is játszani, hogy labdát dobznak egymásnak, anélkül, hogy előbb helységnevet választottak volna, s akinek a labdát dobták, azonnal tovább kell, hogy azt dobja egy helységnevet mondva. Aki késik, vagy olyan helységnevet mond, amely már előfordult, zálogot ad.

Kinn a farkas, benn a bárányhoz hasonlít: Hoțul în grădină, (tolvaj a kertben). A játszók kört formálnak, benn van a tolvaj, kinn áll a kertész. Utóbbi kérdi »Ce cauți în grădina mea?« »Să mânânc pere și mere« »Stai câți dau eu pere și mere!« A kertész el akarja fogni a tolvajt, az menekül, körből ki, körbe be, ha elfogta, más kettő lesz a kertész és a tolvaj.

»Punctele cardinale« a négy világtáj. A játszók egy nagy négyszög közepén állnak, a négyszög egyik oldala kelet, a másik dél, a harmadik nyugat, a negyedik észak. Ha a vezető azt mondja: bate vântul nord (északi szél fúj) a játszók háttal északnak s szembe délnek fordulnak, vagyis mindég ellenkező irányba, mint a honnan a szél fúj. Ha azt kiáltja: furtună! 3-szor megfordulnak. Ha azt kiáltja: bate vântul schimbăcios, hajlongnak jobbra, balra, előre-hátra. Aki hibázik zálogot ad.

Az idő rövidsége miatt csak így főbb vonalaiban ismertetem meg a játékok könyvét, egyelőre e néhány játék is hasznunkra lehet, nagyon ajánlanám azonban a könyv megszerzését ha nem is mindnyájunknak külön-külön, de legalább a könyvtárunknak, mert minden egyes játék oly részletesen van leírva, hogy azokat olvasgatva, székincsünket gyarapíthatjuk. A könyv végén a játékok évszakok szerint is csoportosítva vannak. — Ára 22 L. 50 b.

A gyermek játékok e jeles könyvével, gyakorlati alkalmazás szempontjából, igen értékes eredménnyel lehet kapcsolni a »Carte de cântece parțea I.« című énekes könyvet, melyet Timotei Popovici az »Andrei

Saguna Sibini képzőintézet zenetanára adott ki. Jelzett mű a lehető legjobb elrendezésben tartalmaz 18 egyszólamu dalocskát I—II. oszt. 14 egyszólamu dalt és 11 kétszólamu dalt a III—IV. oszt. részére 46 kétszólamu dalt az V—VI. elemi osztály s a középiskola I—II. oszt. számára, és 36 háromszólamu éneket gyermek énekkarok számára. E dalok között vannak hazafias és alkalmi énekek, népdalok, ünnepi énekek, valamennyi az énektanítás szabályai szerint elrendezve. A könyv megrendelhető szerzőnél: Timotei *Popovici* zenetanárnál. Ára 30 lej, legalább 10 példány megrendelésénél 25 L. és postaköltség darabonként 4 leu, utánvétnél 6 L.; nagyobb rendelésnél kg.-ként 2.40 L.

E könyv, mint jó taneszköz részletesebb ismerettség nélkül is, önmagát dicséri. Ajánlom beszerzésre, hogy ének és játék együtt működjenek közre: a román beszéd intenzívebb elsajátításánál.

Az elemi iskolai törvény további ismertetése.

A felnőttek kötelező oktatása.

Felnőttek iskolái és tanfolyamai. Az új törvényjavaslat szerint a felnőttek iskoláinak és tanfolyamainak célja az, hogy az írástudatlan ifjak és felnőttek, mint akik az elemi iskolát nem végezték el, az életben legszükségesebb elemi oktatásban részesüljenek.

A felnőttek tanfolyamai falvakban legalább négy hónapig tartanak évente, elsősorban a téli hónapokban, legalább heti 12 leckeórával ezen négy hónap tartama alatt. Az év többi hónapjaiban a tanulók heti két órára tartoznak járni.

Városokban ezen tanfolyamok évente legalább 6 hónapig tartanak, hetenként legalább 12 leckeórával. Az év többi részében a felnőttek hetenként 6 órán vesznek részt.

A felnőttek iskoláiban és tanfolyamain a tanítás román nyelven folyik.

Azok a felnőttek, akik az elemi iskolai abszolváló bizonyítvánnyal egyenértékű bizonyítványt akarnak nyerni, még egy évet rendszeren járnak iskolába, egy bizonyos program szerint s ennek befejezte után abszolváló vizsgát kell tenniük. A 4-ik elemi osztályvizsga, valamint a 7-ik abszolváló is a miniszterium egy kiküldöttét előtt teendő le.

A felnőttek tanfolyamai az elemi iskolák helyiségeiben, állami és magán-gyárakban és műhelyekben, az ipartestületek által e célra átengedett helyiségekben, a kulturális egyesületek által rendelkezésére bocsátott helyeken tartatnak s bárhol, ahol tanulás céljából 10 felnőtt összegyűlhet.

Azon községek, ahol legalább 10 felnőtt tanköteles van, az iskolai bizottságok útján tanfolyamokat létesítenek a felnőttek részére s erre a célra helyiséget, butorzatot, világítást, fűtést stb. adnak; a tanszemélyzet fizetése a közoktatási miniszterium kötelessége.

A hadügyminiszterium tanfolyamokat szervez a felnőttek részére a laktanyákban, szem előtt tartva a lehetőségeket s a hadseregnek a professionalis oktatást illető szükségletét. Ezen tanfolyamok úgy az írástudatlanok, mint azok számára szerveztetnek, kik nem tudnak románul.

A felnőttek tanfolyamaira vonatkozó rendelkezések kötelezően bevezettetnek a hadsereg évi oktatási utasításaiban.

Azok az állami vagy magánműhelyek, gyárak és összes ipari és kereskedelmi vállalatok, amelyeknek szolgálatában legalább 30 tanköteles felnőtt van, kötelesek ezen felnőttek számára tanfolyamot nyitni a kebelükben s helyiséget, butorzatot, világítást, fűtést és tanszereket bocsátani rendelkezésükre díjazás nélkül. Ha azonban akarják, ezeket a felnőtteket is elküldhetik a községi tanfolyamra, de viselik az oktatás összes költségeit.

Ha a felnőttek száma 30-nál csekélyebb, a szomszédbeli felnőtt-iskolába, vagy tanfolyamra küldendők, de az oktatás költségeit a vállalatok tartoznak viselni.

Az 1924—25 tanévtől kezdve az ország összes iskolai bizottságai kötelesek minden községben iskolákat és tanfolyamokat szervezni felnőttek számára. Ugyanazon kötelezettség alá esnek a gyárak és az előző §-ban említett vállalatok tulajdonosai is.

A közoktatási miniszterium tüzetesen ellenőrizzon és vizsgálja fogja a felnőttek iskoláinak és tanfolyamainak szervezését, vezetését és rendes menetét s kötelezi a községeket, munkaadókat, vállalatokat stb., hogy jelen törvény rendelkezéseivel alkalmazkodjanak.

Ha az állami vagy magángyárak, kereskedelmi vagy ipari vállalatok, községek stb. megtagadják a felnőttek tanfolyamainak szervezését, a miniszterium fogja létesíteni és fentartani azok számlájára, a költségeket azok jövedelmének terhére írja s hivatalból vezeti be a költségvetésükbe a tanfolyamok fentartási költségeit.

Felnőttek tanfolyamainak látogatása. A szülők, gyámok, munkaadók, gazdák, mindenféle állami és magánintézmények, gyárak, műhelyek, kereskedelmi és ipari vállalatok vezetői kötelesek a szolgálatukban lévő gyermekeket, illetve felnőtteket a legközelebbi tanfolyamra küldeni, kivéve a saját kebelükben létesített tanfolyamok látogatóit.

Azokon a napokon, mikor tanítás van, a kiskorúak munkatörvényének 8. §-a, valamint az iparok szervezéséről szóló törvény 26. §-a alapján köteles nekik műhelyi munkaidőben annyi időt engedélyezni, hogy a tanfolyamokon résztvehessenek anélkül, hogy ezért a fizetésükből levonást eszközölnének, vagy ellenszolgáltatmányképpen túlmunkára köteleznék.

Azok a munkaadók, gazdák, gyár- és műhelyvezetők, akik a tanfolyam látogatását akadályozzák, akik munkásokat távolítanak el a szolgálatukból, vagy azokat nem vennék fel azért, mert ezeknek a felnőttek tanfolyamát kell látogatniuk, 300—500 leuig terjedhető bírsággal büntettetnek minden egyes felnőttért külön-külön. Abban az esetben, ha a mulasztás az ifju, vagy

felelt hibájából történik, ezek, illetve törvényes képviselőik a 28. §-ban foglalt bírságoknak vannak alávetve.

A felnőttek tanfolyamainak elmulasztásáért járó bírságokat a közoktatási miniszterium rója ki s éppen úgy hajtatnak be, mint az elemi tankötelezettség elmulasztásáért járó bírságok.

Ezen bírságok szabályrendelet útján a leu értékének variációja szerint csökkenthető, vagy emelhető.

97. §. Az ifjak és felnőttek kötelesek az előadásokat rendesen látogatni; a tantestülettel szemben tisztelettel viselkedni; pajtásaikkal szemben testvéries magatartást tanusítani; előadások alatt csendesen viselkedni és figyelmeseknek lenni.

Súlyos fegyelmi esetekben az iskolai bizottság megkeresésére 1—3 napi rendőrségi elzárással büntethető.

A törvényjavaslat a továbbiakban részletesen intézkedik az ellenőrzésről, a felnőttek iskoláinak és tanfolyamainak tantestületéről.

HIREK.

Puia Jeromos tanfelügyelő ünneplése.

Maros-Tordavármegye állami és felekezeti tanítói április 30-án este meleg ünneplésre gyűltek össze mintegy kétszázan a központi vendéglőben. A vármegye tanfelügyelőjét, Puia Jeromost ünnepezték 5 éves munkássága alkalmából, aki mintaszerű munkásságával, fenkölt gondolkozásával, egyéni szeretetreméltóságával a vármegye tanitósága részéről a legnagyobb megbecsülést vívta ki magának. Puia Jeromos az az ember, aki minden cselekedetében csak az általános kultura érdekeit szolgálja s úgy a magyar, valamint a román tanitóságnak osztatlan elismerését érdemelte ki s míg más vármegyékben tömegesen dobták a tanítókat egyik helyről a másikra, sőt nagy családú embereket egyenesen megfosztottak kenyertől, addig Maros-Tordavármegyében egyetlen tanítót sem mozdítottak el helyéről. Ilyen ember munkásságát méltán lehet ünnepelni. Az ünneplés a legmelegebb, őszinte hangulatban folyt le. Az ünnepeket számosan üdvözölték, mindannyian méltatva őt, mint a kultura fáradhatatlan munkását. Az üdvözölők sorában első helyen köszöntötte a vármegye tantesületének elnöke: Suciú Miklós iskolalátogató, aki a tanítói kar rendületlen ragaszkodásáról és szeretetéről biztositotta. Idu Vasul s. tanf. a vármegye tanfelügyelőségének személyzete nevében, Hartly János áll. isk. igazgató, a magyar állami tanítóikar és az iparos tanonciskola tanszemélyzete nevében, Maior Victor prefectus a kormány képviselőjében üdvözli, akiről mint olyan emberről beszél, aki beférkőzött a magyar tanítói kar szívébe anélkül, hogy hazafiságában a legkisebb gyanúsítás is érhetné. Tóthfalussy József esperes a marosi ref. egyházmegye tanárai, papjai és tanítói nevében őszinte hittel vallja, hogy a kultura egy ilyen nemes barátjával, mi magyarok testvérek vagyunk. A további

köszöntések során Rusu esperes, szenátor a g. kel. egyház, Dandea Emil polgárm. a város lakossága részéről, majd Rosca Péter alispán a várm. lakossága és tisztviselő kara nevében, Rédiger Géza unitárius lelkész a marosköri unit. tan. és papok nevében köszöntötték az ünnepeket. A banketten még elhangzott többi üdvözlések után, Puia Jeromos válaszában megköszöni az üdvözléseket s a vármegye tanitóságát további őszinte ragaszkodásáról biztositva, a kultura virágzására üríti poharát. A hangulatosan lefolyt bankett az éjjel utáni órákban ért véget.

Székelly Gyula.

*

A magunk részéről szintén csatlakozunk ahhoz a rokonszenves elismeréshez, melyet a Maros-Torda vármegyei tanítóikar és társadalom kifejezett Puia Jeromos tanfelügyelői működésével szemben. Jól esik mindnyájunk lelkének, amidőn megértő vezetőket méltatnak és érdemes, hálás elismeréssel vesznek körül s nem a felajdulás és átkos panasz kél működésük dicstelen nyomában. Őszintén kívánjuk, hogy a tisztviselőikar büszkeségére legyen ezután is működése, amely megelégedést, nyugalmas életet és eredményes munkálkodást váltson ki az egész kari testületben.

Kulturzónák. A közoktatásügyi miniszter a csatolt területek egyes vidékeit kulturzónákra osztotta be. Ahol kevesebb a román lakosság és több a nemzetiségi elem, ezen vármegyék esnek a kulturzónákba s az itten működő román állami tanítók 50%-al több fizetést kapnak, ha az inspektor a tanév végén erre érdemesnek találja. A kulturzónába eső vármegyék: Máramaros-, Szatmár-, Szilágy-, Bihar-, Temes-, Háromszék-, Udvarhely-, Csikvármegyék. Bukovinában, Basarabiában és Dobrudzsában hasonló mértékben vannak egyes vármegyék a kulturzónákba beosztva. Ilyen mézes-madzagot, az itten már csak egykori, magyar kormányzatok is eleget találtak ki a tanítók biztatására s végeredményében az állampénztár hizlalására. Miért nem bizik a kulturminiszter tanítóiban, munkájuk díjazását miért teszi függővé az inspektorok javaslatától? Hízogó szolgálkat, kormányzati adjutánsokat akar nevelni a tanítókból, hogy a jutalmat megnyerhessék. Nem helyes tanítónevelés.

Gálfy Sándor halála.

A korondi állami el. iskolának volt a magyar uralom alatt fáradhatatlan tanítója, ahol 38 évig működött, mint nemzet napszám. Ravatalát nemcsak gyermekei, de tanítványai sokasága is környezték, akik őszinte szeretettel és részvétellel kísérték ki hű tanítójukat nyugvó helyére, a korondi temetőbe. Nyugalma legyen csendes, emléke áldott!

Magánvizsgadíjak felemelése. A közoktatásügyi miniszter az eddigi 80 leu elemi iskolai magánvizsgadíjat a májusban vizsgát tevők részére 2000 leuban, a júniusban vizsgázók díját pedig 1000 leuban állapította meg. Ha két vagy több osztályról tesz valaki magánvizsgát, 6000 leu vizsgadíjat fizet. Mint hírlík, a miniszter ezen uton akarja az áll. tanítók fizetését pótoltatni.

Amikre az élet tanított. Aki csóvának tud beállani, az tőrje el azt is, hogy a verebek és a varjak be is rondítsák. — Ahol ember lakik, ott szemét is van elég. — Ha embertársad feje felett pálcát törsz, vigyázz, nehogy annak szilánkja a te szemedet üsse ki. — Ha az ember sirva jó a világra, úgy illenék, hogy mosolyogva haljon meg. — Aki tátott szájjal a sült galambot várja, annak a nyelvére tojni járnak a legyek. — Ökörnyomból is kielégitheted szomjadat, csak víz legyen benne. — Akikkel az életben jót tettél, bajodban hamarabb lesznek bakóid, mint megmentőid. — A vakmerő, ha elbukik, rá minden ember követ dob. De ha győz, bálvány lesz, aki előtt minden ember leborul. — Ha valaki *Igazság* akar lenni e földön, legalább is félisten legyen, hogy az azzal járó szenvedést, felfeszítettést türelme legyen kiállani. — A sors-tól megvert ember, mint a potyolt alma, hamar megrothad. — A ló a legnagyobb számár, mert az abrakos tarisznyát akkor is megröhögi, amikor üres. — A gazdagot a »van« bódítja meg, a szegényt a »nincs«. — Aki egyszer lovagolt, mindig gondolni fog a nyereg-re, amelyben ült. — A gonosz embernek még a kutyáját is üldözik a faluban, a jóét ellenben még a pap is megbecsüli. — Még a kályha is csak úgy melegít jól, ha kibélelik. — Még a csorba fazéknak is van becsülete, ha tele van arannyal. — A korcsmáros annak örvend, ha ajtaja szünet nélkül nyikorog. — A szerencsés ember bele fog a lehetetlenbe és célt ér; a szerencsétlen flótás bele fog a biztosba s beletörök a bicskájá.

Dr. Moldován Gergely.

A felszólítások. Pénzért, lapunk rettentő hátrálékaiért a felszólításokat az új negyedév beálltával, április hó közepén kiküldöttük és szégyenszemre kell bevalljuk, hogy egy hónap leforgása alatt nem kaptunk felhívásunkra annyi pénzt be, mint, amennyibe került e felszólítások költsége. Az előfizetők lelkiismeretes és pontos csoportja, minden felhívásunk nélkül — csupán a fizetési köteleységük érzetéből — most is segítségünkre sietett és negyedévi, sokan félévi előfizetésüket előre beküldötték. Hálás köszönet közös ügyünk lelkiismeretes támogatóinak. Akik pedig többszöri felszólításaink után is még mindig csak hallgatnak, de nem fizetnek, a községi előjáróságok, mint bagatell bíróságok útján lesznek elmarasztalva, mert azt igazán egyetlen kartársunk sem kívánhatja, hogy hónapokon át ingyen ujsággal lássuk el — csupán kollegiálitásból.

Repülön szökött meg. Weisz Emil és fia Ószi Gyula budapesti bankárok, üzletfeleiket megkárosítva, 5 milliárd magyar koronát sikkasztottak és repülőgépen megszöktek. A sikkasztások általános jelleget öltve, nap-nap után újabb meglepetéseket hoznak.

Tanári kinevezések revíziója. Rendelet jelent meg a *Monitorul Oficial* hivatalos lapban, amely az 1922 évi április 1-ig történt tanári kinevezéseket hatálytalanítja. Csak azok maradnak érvényben, amelyeket a miniszterium is helyben hagyott. A nem román anyanyelvű tanárok kötelesek külön képesítő szakvizsgát tenni. A tanárok román nyelvű vizsgája is tehát bekövetkezett.

Désy Zoltán holttestét hazahozták. A galíciai harctéren hősi halált halt Désy Zoltán magyar politikus és önként jelentkezett honvédhadnagy holttestét *Zalszicikiből Budapestre* vitték és az országház előcsarnokában felállított ravatalról a keresepi temetőbe *Wekerle* Sándor egykori pénzügyminiszter, illetve miniszterelnök mellé temették, akinek 3 évig pénzügyi államtitkára volt. Nemcsak kiváló politikus, de nemes emberbarát is volt Maros-Tordamegye szülőtte. Emléke legyen áldott.

Aranykorona. Magyarország valutáját rendezik. E végett *Magyar Nemzeti Jegybankot* állítanak fel. Egy aranykorona a mai papirkorona pénzéből 16 ezer koronával váltható be. Drága kis pénz, vagy a papirkorona nagyon olcsó.

Roman Irodalomtörténet. *Roman Vizsgák Könyve* című munkánknak a II-ik része, az irodalomtörténet is megjelent és azt eddigi megrendelőinknek már utánküldöttük. A földrajz, történelem és alkotmánytani részek szintén munkálat alatt állanak és rövid időn belül a megrendelők kezéinél lesznek. Kartársaink támogatását kérjük.

A nyugdíj előleg helyett nyugdíj kell. A *semmitőlők Onactu Alexandru*, a kolozsvári ítélőtábla volt elnökének felfolyamodása alapján kimondotta, hogy, amíg az új nyugdíjtörvény elkészül: *Erdélyben* a régi magyar, vagyis az 1912 évi nyugdíjtörvény érvényes. Ebből következőleg természetes, hogy a tanítók számára a tanítói nyugdíjtörvény az irányadó. Az eddigi előlegek helyett tehát nyugdíj illeti meg a tisztviselőket és tanítókat.

Definitív vizsgák fenntartatnak. Az *Erdélyrészi Általános Tanító-Egyesület* indokolt kéréssel fordult a kulturminiszterhez, hogy a Magyarországtól lecsatolt területeken működő és 4 tanítóképzői osztályt végzett tanítók részére ejtse el a regati törvények által elrendelt *véglegesítő* vizsgákat. A miniszter azonban e vizsgáktól nem hajlandó eltekinteni s így a már megtörtént ez évi definitív vizsgálatról, az ifjú magyar tanítók 50%-a sikerült eredménnyel, 50%-a bukottan tért haza. Az új törvény szintén fenn fogja tartani a definitív vizsgákat. Akik tehát dec. végéig 3 szolgálati évüket betöltik, a jövő évi vizsgára jó előre készülhetnek.

A népiskolai új törvény. A május hó 20-án összeülő parlament a tárgyalandó törvényjavaslatok közül elsők között a népoktatásügyi törvényjavaslatot fogja letárgyalni s így e törvénytervezetből, még e nyár elején országgyűlésileg megszavazott törvény lesz. E törvény fő alapelve: az iskola, vagyis az oktatás az államé, a fenntartási kötelezettség a községeké, azaz a közönségé.

Szerkesztői üzenetek.

Mihályi K. Satu-Mare. Mindenekelőtt köszönettel válaszolunk nagyon részletes és a mi közügyi munkánkat elismeréssel jutalmazó levelére; nemkülönben azon kedves ígérletét is köszönjük, hogy a *Tanítók Lapja* terjesztésének apostolává lesz; mert nélkülözhetetlenül szükségesnek tartja a magyar nyelvű iskolák tanítói között egy összekötő kapocs, sajtóorganum fenntartását. A mi pedig helyzetünkben folyólag növendékeink oktatását s ez oktatásban a siker biztosítását illeti, oly nagy kérdés, melyre csak második javaslatával felelünk válaszképpen: t. i. meg kell indítani a tankönyv irodalmat, a tanterv előírásainak megfelelően. Mi e tekintetben bele-

fogtunk az uttörő munkába és »Román Nyelvtani Kivonatok«; »Román Irodalomtörténeti Kivonatok«; »Román Földrajzi Kivonatok«; »Román Történelmi Kivonatok«; »Román Alkotmánytani Kivonatok« címek alatt az abszoláló vizsgára készülő tanulóknak segédkönyvül, a tanítóknak pedig kézikönyvül román-magyar szövegű könyveket irtunk és amint az utolsó rész is a nyomdából kikerült, engedélyezésre beadjuk. Kartársainkon a sor, hogy e munkánkat használatba vegyék és támogatásukkal továbbfejlesztésre segítsék. Szép levélét, sok és mind megfontolást igényelő sorait, egyenként kellene megválaszoljuk, de csak a harmadik részletre általánosságban írunk annyit, hogy igazi magaslatos feladata lenne a magyar tanítóikarnak, ha iskoláink számára külön tantervet tudna kieszközölni a kormányhatóságnál; de hát hol van az a szervezett magyar tanítóikar, amelyik azt a nagy feladatot elvégezze; hiszen még a gondolatban sincsen szervezetünk és képviselőnk, csak a véletlen igazgatja a mi sorsunkat mindenben. Nagyon fáj a lelkünk, midőn e kérdéssel foglalkozunk, midőn az uralmon levő nemzet fiaiból ki-nevezett tanfelügyelők tesznek szemrehányást, miért nem szervezzük meg a magyar tanítók csoportját, hogy esetleges külön érdekeinket, ohajtásainkat, kívánságainkat legyen, aki képviselje és kérelmezze. Nincsen s nem lehet ma e téren még érdemleges munkát végezni. Hogy miért, mindenhol másképen mondják az okát. Mi azonban csak hangoztatjuk a tömörülés szükségességét s mindent elkövetünk szervezkedésünk és helyzetünk hordozhatóvá tétele érdekében. Szeretettel köszöntöm és meleg üdvözetünket küldöm!

Könyvnyomda Rt. Odorheiu.

Megjelent és kapható: Román Vizsgák Könyve

I-ső része, a román nyelvtan;
II-ik rész a román irodalomtörténet.

A földrajz, történelem, alkotmánytani részek nyomdai munkálat alatt állanak és a könyv megjelenéséig utánküldetnek.

E könyvben az állam-nyelvi vizsgákra készülő tanítók és tisztviselők, ugyiszintén az abszoláló vizsgákra szükséges tudnivalóik tananyagát román-magyar nyelven, kérdések és feleletek alakjában feldolgozták:

Gyerkcs Mihály

áll. lg.-tanító.

Buna Anna

ref. tanítóadó.

Az 5 részből álló könyv ára 50 Lei, mely megrendeléskor a kiadó:

»Administrația Tanitók Lapja Odorheiu«; vagy Soha Aladár könyvkereskedő Odorheiu, illetőleg »Minerva« nyomdai műintézet Cluj címére előre beküldendő.

Rubanemüt ^{leg-olcsóbban} **Hirsch Rudolf**
divatüzletében vásárolhat, Odorheiu.

Gallért mos, fényez

SCHMITZ

kelmefestő és vegyi tisztító Odorheiu.

SOHA ALADÁR

könyv-, papír-, író- és rajzszekereskedése,
nyomatványraktára és könyvkötészete
ODORHEIU — SZÉKELYUDVARHELY.

Ajánl e szakmába vágó mindenféle tankönyveket, iskolai füzeteket, író- és rajzszközöket, iskolai nyomatványokat, stb. stb. szolid és pontos kiszolgálás mellett.

Gyerkcs Mihály és Szabó János által szerkesztet
Tananyagbeosztási nyomatványok az új tanterv és utasítások kivánalmai szerint, román nyelvű fejcímekkel ellátva, most jelentek meg és kaphatók, egy külv 2 Lei, egy beliv (két tantárgy beírására) szintén 2 Lei előleges beküldése mellett: a *Tanítók Lapja* kiadóhivatalában és Z. Székely János könyvkereskedésében Odorheiu.

Elemi iskolai tankönyvek, iskolai
: térképek és nyomatványok :
kaphatók a

Minerva R.-T.-nál
Cluj-Kolozsvár, Str. Reg. Maria 1.

Legtöbb sikerrel hirdethet: a

„Tanítók Lapja“

tanügyi ujságban.

Megjelenik Odorheiu.